

IGA
INSTITUTT FOR GRUPPEANALYSE

Teori til utdanningsprogrammet Gruppepsykoterapi i institusjoner (Vika)

(gjeldende fra september 2010)

Grunnleggende trinn (1.kursår) gruppepsykoterapi

Formålet med teori-kurset er:

- Innføring i psykodynamisk gruppepsykoterapi gjennom læring om sentrale aktører og teorier frem til i dag, og om plassering av psykodynamisk gruppepsykoterapi med vekt på gruppeanalyse i relasjon til andre gruppeterapiformer.
- Innføring i grunnleggende teoretiske begreper, psykologiske mekanismer og prosesser i gruppepsykoterapi.
- Læring om terapeutiske faktorer i gruppepsykoterapi
- Læring om sentrale prinsipper i utvelgelse, sammensetting og drift av psykodynamiske terapigrupper.
- Læring om betydningen av rammevilkår, kontrakt, og håndtering og regulering av betingelsene for opprettholdelse av disse.
- Introduksjon til gruppeterapeutens oppgaver som leder og dynamisk administrator. Læring om terapeutens rolle og holdning i psykodynamisk gruppepsykoterapi.

Undervisningsform: Seminarmodell som innebærer selvstudium. Kandidatene legger etter avtale frem teori fra litteraturlisten til drøftelse i teorigruppene. Enkelte forelesninger.

Pensum:

- Karterud, S. (1999) Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi, Pax forlag.
- Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press.
- Samt enkelte artikler spesifisert under hvert tema

Tema 1. delkurs: *Generell introduksjon til gruppepsykoterapi/gruppeanalyse*

Dag 1:

Forelesning om historisk utvikling av gruppepsykoterapi/gruppeanalyse, bruk av grupper i ulike sammenhenger.

På kurset gjennomgås:

Dag 2:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed.). Guilford Press.

Kapittel 1: Groups in Today's Society og kapittel 2: History of Small-Group Theory and Practice

Dag 3:

Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*, Pax forlag.

Del 1: Den gruppeanalytiske tradisjon, s.17-40 (intro Foulkes)

Anbefalt lesning:

Lorentzen, S. (2002). Change During and After Long-term Analytic Group Psychotherapy. *International Journal of Group Psychotherapy*, 52(3).

Læringsmål:

- Introduksjon til gruppepsykoterapi og gruppepsykoterapiens utviklingshistorie
- Biografisk kunnskap om S.H. Foulkes
- Innsikt i de vesentligste påvirkningskilder for etableringen av gruppeanalysen

Tema 2. delkurs: *Generell gruppeteori - gruppedynamikk*

Dag 1:

Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*.

Del 1: Den gruppeanalytiske tradisjon, s. 41-89, spesielt kapittelet om Foulkes andre lærebok, s.48-63 (sosialisasjon/roller/gruppeanalytiske faktorer)

Dag 2:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed.). Guilford Press.

Kapittel 4: Therapeutic Factors in Group Psychotherapy og kapittel 5: Mechanisms and Processes of Change

Bruhns, I. (1994). Gruppenspecifikke faktorer. Kapittel 3 i Aagaard, S et al: *Gruppeanalytisk psykoterapi*, Hans Reitzels Forlag.

Dag 3:

Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*, Pax forlag.

Del 2: Storgruppedynamikk s 112-122

Læringsmål – ha kunnskap om:

- de viktigste allmenne prinsippene for gruppepsykoterapi og det spesielle ved gruppeanalyse
- terapeutiske faktorer i gruppepsykoterapi/gruppeanalyse
- generelle trekk ved storgruppedynamikk og -prosess.

Tema 3. delkurs: *Hvordan danne terapi grupper og velge ut pasienter*

Dag 1:

Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*, Pax forlag.

Del 7: Indikasjoner for gruppeanalyse og gruppepsykoterapi.

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed.). Guilford Press.

Kapittel 6: Forming a Group

Dag 2:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed.). Guilford Press.

Kapittel 7: Patient selection og kapittel 8: Patient Preparation and the Group Agreements

Dag 3:

Whitaker, D. (2001). *Using groups to help people*, second edition, Routledge. Part II: Planning, s.67-93 (kapittel 6: Necessary decisions when planning a group & kapittel 7: Examples: different groups for different populations)

Læringsmål – ha kunnskap om:

- prinsipper for utvelgelse og forberedelse av pasienter
- indikasjoner og kontraindikasjoner, hvilke grupper for hvem
- komposisjon av grupper i ulike sammenhenger

Tema 4. delkurs: *Terapeutens rolle, dynamisk administrering og rammefaktorer*

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press. Kapittel 9: The Role of the Group Therapist og kapittel 10: Beginning the Group

Dag 2:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press. Kapittel 11: Special Leadership Issues

Maagensen, M. (1993). Det dynamiske indhold i forholdet mellem co-terapeuter. Matrix. s 35-53

Dag 3:

Berg, E. M. (2000/01): Etablering av et terapeutisk rom. - Om rammer, lek og dynamisk administrering. Matrix 17: 4, s.377-398.

Medfølgende utdelt teori:

Informasjon om gruppeterapi. Oversatt og bearbeidet av Øyvind Urnes etter tillatelse av Roy MacKenzie 1990. Stensil med forslag til registrerings skjema.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- rammebetingelser og dynamisk administrasjon
- terapeutrollen
- co-terapi arbeid
- gruppepsykoterapeutiske intervensjoner
- oppmøtere registrering og føring av gruppejournal

Tema 5. delkurs: *Gruppen som helhet; faser og stadier*

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press. Kapittel 16: Termination in Group Psychotherapy

Dag 2:

Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi, Pax forlag. Grupperes utviklingsstadier s. 338-345 og 371-385

Lacoursiere, R. (1980). The Life Cycles of Groups, Human Science Press. Kapittel 1: Group and General Developmental Stages.

Dag 3:

Brabender, V & Fallon, A. (2009). Group Development in Practice. American Psychological Association. Kapittel 5: An Illustration of a Group through Its Development

Læringsmål – ha kunnskap om:

- grupperes utviklingsstadier
- hva som hemmer og fremmer grupper i deres utvikling.
- avslutningsprosesser i gruppeterapi.

Toårig videregående trinn (2. & 3.kursår)

Formålet med teori-kurset er:

- Lære om grunnleggende gruppeanalytisk teori.
- Læring om terapeutiske faktorer i gruppeterapi og læring om terapeutiske intervensjoner.
- Innføring i modifiserte, anvendte former for gruppepsykoterapi.
- Læring om terapeutens tilnærming og forskjellige roller i psykodynamisk gruppeterapi.
- Forståelse for og håndtering av pasienter med forskjellige typer problemer.
 - Spesielle aspekter ved gruppeterapi for pasienter med personlighetsforstyrrelser.
 - Spesielle aspekter ved gruppeterapi med (barn og) ungdom.
 - Spesielle aspekter ved gruppeterapi for pasienter med rusproblemer.
 - Spesielle aspekter ved gruppeterapi for pasienter med psykoselidelser.
- Forståelse av kontekstens betydning med spesiell vekt på institusjonelle rammer.
- Kunnskap om å ta i bruk forskjellige former for gruppeterapi innenfor behandlingsprogrammene på ulike institusjoner (døgn, dag og poliklinikk)
- Forståelse av storgruppeprosesser.
- Kunne reflektere over rollen som gruppeterapeut

Undervisningsform: Seminarmodell som innebærer selvstudium. Kandidatene legger etter avtale frem teori fra litteraturlisten til drøftelse i teorigruppene. Enkelte forelesninger.

Pensum:

(grunnleggende trinn forts.)

- Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*. Pax forlag.
- Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed.). Guilford Press.

(nye tillegg)

- Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). *Personlighetspsykiatri*. Gyldendal Akademisk.
- Kennard, D., Roberts, J. & Winter, D.A. (2000). *A Workbook of Group-Analytic Interventions*. Jessica Kingsley.
- Samt enkelte artikler spesifisert under hvert tema

Videregående trinn, del 1 (2.kursår)

Tema 1. delkurs: *Generell gruppeanalytisk teori*

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Aagaard, S. (1994). Matrix - fænomen og begrep. Kapittel 4 i Aagaard, S et al: *Gruppeanalytisk psykoterapi*. Hans Reitzels Forlag.

Dag 2:

Agazarian, Y.M. (1983). Theory of the invisible group applied to individual and group-as-whole interpretations. *Group*, 7(2), 27-37.

Pines, M. (1998). The Self as a Group, the Group as a Self. Kapittel 2 i Harwood & Pines: *Self Experiences in Group – Intersubjective and Self psychological Pathways to Human Understanding*. Jessica Kingsley.

Dag 3:

Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*, Pax forlag. s.389- 421 (Om overføring, selvobjektoverføring, terapeutens selvobjektbehov og motoverføring)

Brown, D. (1998). Fair Shares and Mutual Concern: The Role of Sibling Relationships. *Group Analysis*, 31(3), 315-326

Læringsmål – ha kunnskap om:

- matrixbegrepet generelt og om matrix i relasjon til prosesser i gruppen som helhet
- teorier for gruppen som helhet
- begrepet gruppeselv og fenomener som ligger til grunn for det
- betydningen av terapeutens følelsesmessige reaksjoner
- overføringsbegrepene i gruppeterapi

Tema 2. delkurs: Institusjonen som terapeutisk system. Bruk av grupper i døgnavdelinger.

Anbefalet lesning:

Campling P. & Haigh R. (2002). *Therapeutic Communities, Past, Present and Future*. Jessica Kingsley.

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Main, T.F. (1957). *The Ailment*. *British Journal of Medical Psychology*. (i norsk oversettelse "Lidelsen").

Heinskou, T & Schjødt, T. (2009). *Dynamisk miljøterapi og den behandlende institution*. *Matrix*, 1, 46-63.

Dag 2:

Schjødt, T & Heinskou, T. (2007). *Miljøterapi på dynamisk grunnlag*. Hans Reitzel Forlag.

Kapittel 5: Hverdagen og det projektive niveau og kapittel 6: Den miljøterapeutiske samtalegruppe

Dag 3:

Turquet, P. (1975). *Threats to Identity in the Large Group*. I Kreeger, L.(red.): *The Large Group*. Maresfield Lib.

Hopper E. (2003). *The Social Unconscious in Clinical Work*. Kapittel 6 i Hopper, E. *The Social Unconscious. Selected Papers*. Jessica Kingsley.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- prosesser knyttet til institusjonsbehandling av pasienter med sammensatte lidelser.
- spesielle vilkår ved gruppeterapi i psykiatriske institusjoner, om systemets innvirkning.
- viktige faktorer for et godt terapeutisk miljø, bruk av forskjellige gruppeoppsett
- storgruppedynamikk, storgruppeprosesser, effekt på identitetsopplevelse
- det sosiale ubevisste

Tema 3. delkurs: Dagbehandlingsprogrammer

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Gunderson, J. G., Gratz, K. L., Neuhaus, E. C., Smith, G. W. (2009) *Levels of Care in Treatment*.

Kapittel 9 i Oldham, J. M., Skodol, A. E., Bender, D. S. *Essentials of Personality Disorders* (s.161-183). American Psychiatric Publishing.

Karterud, S., Urnes, Ø., Pedersen, G. (2001). *Personlighetsforstyrrelser. Forståelse, evaluering og kombinert gruppebehandling*. Pax Forlag. Del 2: Utviklingen av psykoterapeutiske dagbehandlings-programmer, 203-212.

Karterud, S., Urnes, Ø. (2004). *Short-term treatment programs for patients with personality disorders. What is the optimal composition?* *Nordic Journal of Psychiatry*, 58, 243-249.

Dag 2:

Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). *Personlighetspsykiatri*. Gyldendal Akademisk.

Kap 52: Dagavdelingsbehandling og sammensatte polikliniske tilbud, 457-459.

Leirvåg, H., Pedersen, G., Karterud, S. (2010). *Long-term continuation treatment after short-term day treatment of female patients with severe personality disorders: Body awareness group therapy versus psychodynamic group therapy*. *Nordic Journal of Psychiatry* 64:115–122.

Johns, S., Karterud, S. (2004). *Treatment guidelines for group art therapy as part of day treatment programs for patients with personality disorders*. *Group Analysis* 37, 419-432.

Dag 3:

Karterud, S., Urnes, Ø., Pedersen, G. (2001). *Personlighetsforstyrrelser. Forståelse, evaluering og kombinert gruppebehandling*. Pax Forlag. Del 4: Behandling i gruppepsykoterapeutisk dagavdeling, 377-412

Læringsmål – ha kunnskap om:

- fremveksten av psykoterapeutiske dagavdelinger og utviklingen av dagbehandlingsprogrammer
- å sette sammen et dagbehandlingsprogram, om generelle behandlingsprinsipper.
- empati og bestrebelsen etter å forstå den andres opplevelsesverden.
- betydningen av kritisk selvrefleksjon ("culture of enquiry").
- motoverføring i grupper og håndtering av dette.

Tema 4. delkurs: Strukturerte / tematiske grupper

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

MacKenzie, R.K. (1991). *Time-Limited Group Theory and Technique*. I Alonso, A. & Swiller, H. *Group Therapy and Clinical Practice*. American Psychiatric Press.

Rutan, S.J. & Stone, W.N. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed). Guilford Press.
Kapittel 15: *Time-Limited Psychodynamic Groups*.

Dag 2:

Poulsen, S. (2000/01). *Gruppeanalytisk og interpersonel korttidsgruppeterapi - teori og forskning, del 1 - Almene prinsipper og del 2 - Terapeutens oppgaver i gruppen*. Matrix 1, 5 – 25 og 26 – 52.

Dag 3:

Ettin, M.F. (1999). *Foundations and Applications of Group Psychotherapy*. Jessica Kingsley.
Kapittel 9: *Managing Group Process in Nonprocess Groups: Working with Structured Theme-Centered Tasks*, 233 – 259.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- å sette opp forskjellige rammer og mål i gruppeterapi og om konsekvenser for teknikk
- gruppeterapeutiske rammer og teknikker ved tidsbegrensede grupper
- å sett opp et interpersonlig (relasjonsorientert) her og nå fokus
- bruk av temafokusering i gruppeterapi

Tema 5. delkurs: Gruppsykoterapi ved rusproblemer

Dag 1:

Forelesning om avhengighet/misbruk av rusmidler og gruppsykoterapi

På kurset gjennomgås:

Dag 2:

Johnsen, J. (1990). *Analytisk orientert gruppsykoterapi for pasienter med alkoholproblemer*. Tidsskrift for Den norske legeforsening, 110, 844-846.

Flores, Philip J., Ph.D. (2001). *Addiction as an attachment disorder: Implication for group therapy*. *International Journal of Group Psychotherapy*, 51(1); 63-81.

Dag 3:

Vannicelli, M. (2001). *Leader Dilemmas and Countertransference Considerations in Group Psychotherapy with Substance Abusers*. *International Journal of Group Psychotherapy* 51(1); 43-62

Gråwe, R.W. (2005) *Alvorlige psykiske lidelser og rusmisbruk. Hvordan forstå og behandle de med dobbeldiagnose?* *Dialog*, 2:21-27

Læringsmål – ha kunnskap om:

- spesielle vilkår ved gruppeterapi med alkohol- og rusmiddelmissbrukere.
- noen psykodynamiske teorier om utvikling og behandling av rusmiddelmissbruk
- håndtering av benektelse og motstand mot atferdsendring.
- regulering av forsvar på individ og gruppeplan, om angst og skam
- betydningen av avhold / rusfrihet for psykoterapeutisk arbeid

Videregående trinn, del 2 (3.kursår)

Tema 6. delkurs: Gruppsykoterapi ved personlighetsforstyrrelser

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). *Personlighetspsykiatri*. Gyldendal Akademisk.

Kapittel 4: *Tilknytning mentalisering og selvutvikling*, kapittel 5: *Følelser og emosjoner*, kapittel 14: *Psykodynamiske og kognitive teorier om personlighetsforstyrrelser*, og kapittel 15: *Det biopsykososiale grunnlaget for personlighetspatologi – en oppsummering og integrering*.

Dag 2:

Piper, W. E., Ogrodniczuk, J. S. (2009). Group Treatment. Kapittel 13 i Oldham, J. M., Skodol, A. E., Bender, D. S. Essentials of Personality Disorders (s.253-266). American Psychiatric Publishing.

Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). Personlighetspsykiatri. Gyldendal Akademisk.
Kapittel 51: Gruppepsykoterapi, kapittel 52: dagavdelingsbehandling og sammensatte polikliniske tilbud, og kapittel 53: Kombinert gruppe- og individualterapi.

Dag 3:

Allen, J.G., Fonagy, P., Bateman, A.W. (2008). Mentalizing in Clinical Practice. American Psychiatric Publishing, Inc. Kapittel 6: Mentalizing interventions.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- utvikling og forståelse av alvorlige personlighetsforstyrrelser
- gruppepsykoterapi og kombinert individual- og gruppepsykoterapi av personlighetsforstyrrelser
- mentalisering, pretend modus, psykisk ekvivalens og teleologisk modus
- mentaliseringssammenbrudd, umentalisert affekt og fremmede affekttilstander (fremmed selv)
- mentaliseringsbasert behandling av alvorlige personlighetsforstyrrelser

Tema 7. delkurs: Gruppepsykoterapi ved psykotiske tilstander

Følgende bok anbefales for videre lesning:

- Schermer, V.L & Pines, M. (1999). Group Psychotherapy of the Psychoses. Concepts, Interventions and Contexts. Jessica Kingsley.

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Berg, E. M. (1995) Erfaringer etter to år med eget psykoseteam på Sinsen DPS og noen tanker om prosesser i schizofrenibehandling. I Albretsen, C. S. og Rønnow, S (red.). Distriktpsikiatri i Oslo. Artikkelsamling av medarbeidere i Sinsen distriktpsikiatriske senter, Oslo, 25-årsjubileum. Østland-Postens Boktrykkeri.

Kvaløyseter R. (2005). Gruppeterapi med psykotiske pasienter. Erfaringer fra psykiatrisk post 2, sykehuset Namsos. Dialog, 2:28-34.

Dag 2:

Stone, W.N. (1996). Group Psychotherapy for People with Chronic Mental Illness. The Guilford Press. Kapittel 7: Therapeutic Goals and Supportive Treatment og kapittel 8: Forming the Group og

Dag 3:

Stone, W.N. (1996). Group Psychotherapy for People with Chronic Mental Illness. The Guilford Press. Kapittel 9: The Role of the Therapist og kapittel 13: Special Treatment Considerations.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- spesielle aspekter ved gruppeterapi ved psykotiske tilstander
- å etablere, styrke og utvikle gjensidig kommunikasjon/samtale. Om å knytte bånd, forbli i relasjon.
- støttende teknikker og om psykoterapeutiske mål i gruppeterapi
- terapeutens rolle og spesielle oppgaver i grupper for pasienter med alvorlig psykisk sykdom.

Tema 8. delkurs: Gruppepsykoterapi med ungdom

Introduksjon:

Cramer-Azima, F.J. (2002). Group Psychotherapy for Children and Adolescents. I Lewis, M. ed. Child and Adolescent Psychiatry. A comprehensiv Textbook.

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Rachman, A.W.M. (1989). Identity Group Psychotherapy with Adolescents – A Reformulation. I boken Cramer-Azima, F.J. & Richmond, L.H. red. Adolescent Group Psychotherapy. AGPA Monograph Series.

Bledin, K. (2003). Migration, Identity and Group Analysis. Group Analysis, 36 (1) s. 97-110

Dag 2:

Mortensen, K.V. (1994). Gruppeterapi med unge. Kap 10 i Aagaard, S et al: Gruppeanalytisk psykoterapi, HansReitzels Forlag.

Evans, J. (1998). Work Groups or an Adventure Playground? Kap 11 + deler av introduksjonen s.5-10 i Evans, J. Active Analytic Group Therapy for Adolescents. International Library of Group Analysis.

Dag 3:

Evans, J. (1998). Limit-Setting or Classroom Control Guidance and Management. Kapittel 12 i Evans, J. Active Analytic Group Therapy for Adolescents. International Library of Group Analysis.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- terapeuten som dynamisk administrator, om betydningen av å sette grenser, holde rammer og stå for struktur.
- utforming av terapeutrollen når den krever mer aktivitet, påpekning / konfrontasjon i her og nå
- hvordan grupper egner seg som sted til utprøving av egen og andres identitet, om tilpasningen av teknikker mtp identitetsutvikling/-forstyrrelser.
- betydningen av å styrke bånd og tilknytning til jevnaldrende.
- betydning av lek i psykoterapi.

Teori 9. delkurs: Intervensjoner

På kurset gjennomgås:

Kennard D., Roberts J. & Winter D.A. (2000). A Workbook of Group-Analytic Interventions. Jessica Kingsley. *Teoridel:* Kapittel 1: Interventions, kapittel 11: Intervening to establish and maintain a therapeutic environment, kapittel 12: Interpretation. Why, for whom, and when? og kapittel 13 Conclusions.

Kennard D., Roberts J. & Winter D.A. (2000). A Workbook of Group-Analytic Interventions. Jessica Kingsley. *Eksempler:* Kapittel 4 (Situasjon 2 “turntaking”), kapittel 5 (Situasjon 3 “potential drop-out”) og kapittel 7 (Situasjon 5 “invitation to a party”).

Læringsmål – ha kunnskap om:

- hva intervensjoner er
- grunnleggende intervensjonsformer
- Hvordan intervensjoner kan etablere og opprettholde en terapeutisk gruppekultur

Tema 10. delkurs: Rollen som gruppeterapeut

På kurset gjennomgås:

Dag 1:

Island, T.K. (2003). The large group and leadership challenges in a group analytic training community. I: Schneider, S. & Weinberg, H.(red): The Large Group Re-Visited. Jessica Kingsley Publishers. (I norsk oversettelse).

Dag 2:

Nerdrum, P. (1998). Empati og psykoterapi. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 35, 631-641.

Stone, W.N. (2001). The role of the therapist’s affect in the detection of emphatic failures, misunderstandings, and injury. *Group*, 25(1/2): 3-13

Dag 3:

Main, T.F. (1966). Kunnskap, læring og mangel på tenkning. (norske oversettelsen av et foredrag)

Læringsmål – ha kunnskap om:

- storgruppeprosesser og storgruppedynamikk. Om opplevelse av trussel mot identitet og mekanismer for å regulere angst.
- storgruppen som del av et fellesskap for utdanning.
- empatiens grunnleggende betydning i psykoterapi.
- Betydningen av å reflektere over rollen som gruppeterapeut, og av å opprettholde en undersøkende holdning